

До 70-річчя з дня заснування

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

З висот сьогодення бібліотеки, її досягнень завжди цікаво озирнутися назад, оцінити пройдений шлях, показати, якою цікавою та насиченою подіями була її історія, які люди присвячували їй кращі роки свого життя. З пошуків архівних сторінок на нас дивляться стовпці цифр – звіти про роботу бібліотеки. Ми бачимо щоденну буденну роботу: комплектування, обслуговування, інформування читачів, виставки. У всі часи вона потрібна і затребувана як центр інформації, просвіти і культури.

Михайло Бігусяк

директор Наукової бібліотеки університету,
кандидат філологічних наук, доцент

Науковою бібліотекою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника пройдено шлях більше ніж у 70 років. Цей шлях не був викладений трояндами, були на цьому шляху злети і падіння. Проте бібліотека росла і розвивалася разом із вишем, вперто йшла вперед на шляху перетворення бібліотеки педагогічного інституту в сучасний інформаційний центр університетської науки. І допомагали бібліотеці в цьому чарівному «перетворенні» люди – її головна цінність.

Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника була заснована 1944 року як бібліотека тодішнього Станіславського

учительського інституту (з 1950 р. – Станіславського, а з 1963 р. – Івано-Франківського державного педагогічного інституту). Вже в незалежній Україні 1992 року вона стала бібліотекою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, а 2000 бібліотеці надано статус наукової.

За цей хронологічний період у бібліотеці відбулися як кількісні, так і якісні зміни. Звісно, не можна ігнорувати той факт, що найпершим призначенням створеної 1944 року бібліотеки як окремої структури інституту (до того в учительському інституті книжкові фонди зберігалися в тематичних кабінетах) було формування саме «радянського фахівця (вчителя)», беззаперечно відданого існуючій владній системі, але за своєю типологічною суттю бібліотека, все ж таки, виконувала ще й функцію поширення вищої освіти, наукового знання та гуманітарних

вчительського інституту створювалася з нуля. Після відновлення в 1944 році вчительського інституту в Станіславі в ньому створено бібліотеку (в приміщенні на вул. Шевченка, 30), яка налічувала 6400 книжок, читальна зала складала 25 місць. Одразу розпочалося формування фондів бібліотеки, в основному з надісланих із педагогічних закладів Одеси (3250 томів книг), Херсона, Кам'янця-Подільського і тодішнього Ленінграда видань, які охоплювали широкий спектр – від творів «класиків марксизму-ленінізму» та партійних видань до підручників і монографій з історії, філології, математики, фізики та біології. Як правило, на таких виданнях розташовані перекреслені штампи бібліотек, з яких вони надсилалися, та позначки (інколи багаторазові), що книга пройшла перевірку на відсутність антирадянських матеріалів. Також розпочалося надходження одного обов'язкового примірника видань в Україні та видавництва Москви і Ленінграда. Згодом у фонди бібліотеки перейшли книги Коломийського вчительського інституту, який був приєднаний до Станіславського педінституту 1955 року. Фонд бібліотеки збільшився вчетверо – з 30 тисяч книг 1951 року до 167 тисяч 1958 року.

Найважливішим завданням бібліотеки з цього часу стало формування фонду навчальної літератури і повне забезпечення нею студентів. Особлива увага була приділена предметному каталогу, а також складанню алфавітного каталогу на книжковий фонд. Значну допомогу бібліотеці надавав також студентський читацький актив: від переміщення і розміщення фонду до складання каталогів.

У зв'язку з кількаразовими пожежами, на жаль, не збереглися перші книги наказів і розпоряджень та особисті справи співробітників інституту. Через це неможливо встановити точну дату створення бібліотеки, її структуру та персональний склад. Єдиним документом у цьому випадку можуть слугувати збережені в бібліотеці перші інвентарні книги, які починаються записом, датованим 5 липня 1944 року, а також спогади співробітників-ветеранів.

Із перших років роботи бібліотека здійснювала інформаційно-бібліографічне обслуговування викладачів та студентів, створюючи бібліографічні засоби орієнтації в потоці інформації, що повсякчас збільшувалася. За цей час виконані десятки тисяч довідок, підготовлені науково-допоміжні вказівники.

цінностей серед тої групи населення краю, яка за умов поневолення Польщею мала обмежені можливості до реалізації повною мірою своїх культурних та освітніх прав.

Виходячи з того, що в будівлі колишньої польської Державної комерційної школи (Szkoła Handlowa, Staatliche Handelsschule) було відкрито 1939 року Станіславську педагогічну школу, а 1940 року Станіславський учительський інститут (тепер адміністративний корпус Прикарпатського національного університету), бібліотека могла б виводити своє заснування саме від бібліотеки комерційної школи, але під час Другої світової війни фонд цієї бібліотеки, як і архів самої школи, повністю згорів. Тому бібліотека

Багатство фондів розкривалося за допомогою численних виставок, оглядів, котрі органічно вплелися в літопис бібліотеки.

1966 року було завершено будівництво корпусу бібліотеки як прибудови до головного корпусу педагогічного інституту (тепер у ньому залишаються досі головне книгосховище, навчальний абонемент та комп'ютеризована читальна зала фізико-математичних і економічних наук). Тоді ж у бібліотеку прийшли працювати досвідчені спеціалісти – директор бібліотеки Катерина Петрівна Мокан, заступник директора бібліотеки Валентина Ігорівна Смулка, завідувач відділу обслуговування Ірина Петрівна Мороз (Мамонова), завідувач довідково-бібліографічного відділу Парасковія Василівна Гнатюк, завідувач відділу комплектування та обробки літератури Людмила Михайлівна Стасинець, бібліотекарі та бібліографи Іван Людвигович Йосипів, Альбіна Анатоліївна Закашевська.

Мокан Катерина Петрівна

У 1955-1974-х рр. бібліотеці в якості провідного спеціаліста-бібліографа присвятив свій науковий потенціал знаний у регіоні краєзнавець і науковець, у майбутньому – професор кафедри української літератури, кандидат філологічних наук Володимир Теодорович Полек, учень відомого львівського бібліографа і книгознавця І.Ф. Максимиенка. Склалось так, що після смерті вченого родина В.Т. Полека передала його архів та книгозбірню в дар бібліотеці, внаслідок чого було відкрито перший іменний Фонд професора В.Т. Полека, який доступний для досліджень усім категоріям користувачів.

Науковим подвигом проф. В.Т. Полека є укладений ним «Біографічний словник Прикарпаття», в якому вчений-бібліограф зібрав кілька тисяч довідок про визначних уродженців Прикарпаття та видатних людей, чиї життя і творчість так чи інакше були пов'язані з нашим

краєм. Інша його праця, над якою працював дослідник у стінах бібліотеки, це – довідник «Літературне Прикарпаття», що мав драматичну долю. 1963 року в цьому виданні були помічені «прояви українського буржуазного націоналізму» і вже готовий тираж у видавництві «Камінь» було знищено, збереглися тільки унікальні примірники в наукових бібліотеках, які мали право так званого обов'язкового примірника. Наприкінці 60-х – на початку 70-х рр. В.Т. Полек активно долучився до підготовки Української Радянської енциклопедії, енциклопедії «Історія міст і сіл УРСР. Івано-Франківська область» і за помітний внесок отримав подяку від її головного редактора, поета-академіка – Миколи Платоновича Бажана, а також його нагороджують грамотою Івано-Франківського облвиконкому.

Заслугою В.Т. Полека є формування в бібліотеці фонду рідкісної книги, який тепер налічує понад 5 тисяч унікальних видань. Це раритетні видання, «Записки Наукового Товариства імені Шевченка» (НТШ), «Літературно-наукові вісники», ряд прижиттєвих праць галицьких письменників – Івана Франка, Марка Черемшини, Василя Щурата. Гордістю книгозбірні є саме такі раритети як: СЛОВО вь неделью мытаря и фариесея, о безпредельности воли Божией. – Санктпетербургъ: Печатано въ Типографіи І-го Кадетского Корпуса, 1829 годъ; Н. Соловьева. Настольная хронологія, замъчательныхъ произшествій, полезныхъ открытій, рожденія и смерти знаменитыхъ людей, от сотворенія міра по настоящее время. – Санктпетербургъ, 1852; Описание рукописей и каталогъ книгъ церковной печати бібліотеки А.И. Хлудова. – Москва, 1872; Сочиненія Сергія Михайловича Соловьева. – С.-Петербургъ: Типографія брат. Пантелеевыхъ, 1882; Драгоманов М. Листи до Івана Франка і інших: 1887-1895. – Львів, 1908; Левицький К. Українська державна путь: Думки про методи і

практику державного будівництва. – Львів, 1933 тощо.

70-80-ті роки минулого століття, які історики назвуть «застійними», позначилися застоєм і в бібліотечній справі, що проявлялося в посиленні диктату партійних органів, виданні масиву літератури ідеологічного характеру з пропаганди і контрпропаганди, нудної художньої літератури з виробничо-колгоспної тематики. Але цей «застій» більше був відчутний всередині. Зовні ж бібліотека продовжувала працювати для читача: комплектувати фонди, обслуговувати читачів, виконувати довідки, здійснювати масові заходи, знаходячи для цього нові форми і залишаючись привабливою для викладачів і студентів. У період «перебудови» і «гласності» відбувається активне поживання в роботі бібліотеки, яку вже не зв'язували ідеологічними шорами, періодичні видання та популярні книги мемуарного характеру стають цікавими для читацького активу бібліотеки.

З 1991 р. розпочинається новий переломний період в історії країни, однак це майже не стосувалося розвитку бібліотек, оскільки і надалі видається мало літератури, зокрема україномовної. Ускладнюються зв'язки між видавництвами і бібліотеками не тільки за кордоном, а й в Україні. Практично припиняється діяльність МБА та книгообміну. Але ці труднощі не вплинули на якість роботи фахівців бібліотеки, вони твердо переконані, що серед величезного моря сучасних засобів інформації, книга залишається головним інструментом у подальшому розвитку науки, освіти і культури.

Цей непростий період в історії бібліотеки випав на долю знаного методиста бібліотечної справи Рими Андріївни Старостенко, яка змінила 1983 року на посаді директора бібліотеки Катерину Петрівну Мокан. Маючи досвід роботи в наукових та універсальних обласних бібліотеках Миколаєва та Івано-Франківська, вона навчила працівників бібліотеки дивитися далеко вперед і працювати на перспективу. Їй вдалося здійснити низку структурних перетворень: освоїти новий бібліотечний корпус з центральним та педагогічним читальними залами, залами каталогів, книгосховищами, відкрити абонемент художньої літератури, факультетські зали.

Завідувач відділу бібліографії Івона Юріївна Шимків, завідувачі секторами: Леся Петрівна Гаврилюк, Ірина Іванівна Шевчук, Наталія Григорівна Мазур.

Після виходу Р.А. Старостенко в 1998 р. на пенсію (але вона не залишила поза колективом, а продовжує передавати свій досвід

молодим спеціалістам на посаді провідного бібліотекаря) бібліотеку очолив кандидат філологічних наук, краєзнавець і діалектолог Михайло Васильович Бігусяк – керівник нового типу. Згодом він став членом Науково-методичної бібліотечної комісії МОН України. З 2000 року бібліотека поповнилася новими кадрами, які успішно вирішують нові завдання, що постали перед бібліотекою. Відбулися структурні зміни на місцях, відкрито філіали бібліотеки університету в містах Івано-Франківської області (Коломия, Калуш), Закарпаття (Рахів) і Тернопільщини (Чортків), де функціонують НКЦ нашого університету.

Зусилля директора бібліотеки були направлені на те, щоб перетворити університетську книгозбірню в науково-дослідну лабораторію з краєзнавства і біобібліографістики, що сприяло наданню їй 2000 року статусу наукової інституції. З 2005 р. співробітники бібліотеки беруть участь у звітних наукових конференціях кафедр і підрозділів Прикарпатського національного університету в рамках окремої секції «Бібліотекознавство. Бібліографія.

контактів за кордон (Польща, Болгарія, Росія, Азербайджан, Канада). У результаті роботи над науководослідною темою «Праці науковців Прикарпатського національного університету в розвитку науки ХХ ст.: Біобібліографічний аспект», упорядковано та видано: «Бібліографічний покажчик праць викладачів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (1992–2006)» у трьох томах. Науково-методичним відділом започатковано серію персональних бібліографічних покажчиків «Вчені Прикарпатського університету», яка присвячена відомим науковцям нашого вишу, у рамках серії видано 22 покажчики, які користуються популярністю серед наукової громади України. Щорічно видається бібліографічний покажчик змісту Вісників Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника.

До 150-річчя з дня народження І.Я. Франка складено науковобібліографічні покажчики («Франкознавство в діаспорі: на матеріалі книжкового фонду читального залу українці», «Франкіана професора В.Т. Полека: на архівних матеріалах іменного фонду вченого», також укладено бібліографічний покажчик «Стефанікознавство в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» та ін.), організовано тематичні виставки, підготовлено доповіді на звітні конференції та опубліковано спеціальні статті. З ініціативи ректорату 1993 року в Прикарпатському університеті було відкрито кабінет українці, де відвідувачі мають доступ до інформації про Україну в зарубіжних та еміграційних виданнях різних років, значна частина яких перебувала у спецсховищах у радянські часи. Формування колекції

колекції є 12-томове перевидання творів Лесі Українки за редакцією проф. Б. Якубського, здійснене у 1953 році в Нью-Йорку до 40-річчя смерті української письменниці; повне видання творів Тараса Шевченка Українським Науковим Інститутом у Варшаві, видане у 14-ти томах п. М. Денисюком у Чикаго в 1962 р.; листи М. Драгоманова до І. Франка та інших, видані І. Франком у Львові 1908 року; суспільно-філософські нариси Ю. Вассіяна, видані у Торонто 1972 року; знаменита «Історія українського війська», видана Іваном Тиктором (із особистим автографом видавця). Бібліотека має можливість запропонувати своїм відвідувачам – а це викладачі, студенти, аспіранти, пошукачі, школярі, краєзнавці та всі охочі до книги і знань – для опрацювання наукові збірники Українського вільного Університету, наукові записки цього ж закладу та наукові записки Українського техніко-господарського інституту (м. Мюнхен), видання серій «Українські граматики» та «Українське літературознавство» тощо.

У читачів особливу зацікавленість викликають книги, присвячені подіям Другої світової війни та участі в них українських формувань. У фондах читальної зали є багато джерел, присвячених висвітленню згаданої тематики, та найпопулярнішим залишається багатотомник «Літопис Української Повстанської Армії», виданий у Торонто. Особлива подяка нашим місцевим дарувальникам із Братства колишніх воєнів 1-ої Української дивізії Української Національної Армії (колишньої 14-ї Гренадерської дивізії «Галичина») і особисто Володимирові Малкошу, які презентували у фонд чимало цікавих книг, повну підбірку журналу «Вісті комбатанта» з 1967 по 2001 рр. Така література сприяє багатогранному вивченню окремих аспектів питань, що стосуються визвольних змагань в Україні. Безумовний інтерес є до періодичних видань, фонд яких включає всі числа журналу «Визвольний шлях», починаючи з 1950 року, підбірки журналу «Сучасність» із 1960 р., часопису «Авангард» із 1955 р. Особлива увага до фахового видання «Український історик». Є і газети – «Українська думка» (Великобританія), «Українське слово», «Шлях перемоги», «Український форум» тощо. Книгозбірня Українці примножується завдяки значним і надзвичайно цінним пожертвам із особистих книжкових зібрань зарубіжних меценатів та місцевих дарувальників, серед яких і викладачі нашого вишу.

2005 року в Науковій бібліотеці розпочалося впровадження автоматизованої бібліотечної системи, мета якої – автоматизація всіх осно-

Книгознавство». Розширюється географія участі бібліотеки в наукових конференціях та семінарах (Львів, Київ, Донецьк, Кам'янець-Подільський, Харків), встановлено наукові контакти та співпрацю з Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки ім. В. Вернадського НАН України, у планах – розширення мережі наукових

зації та товариства, як-от – бібліотека м. Колорадо (США), осередок українців м. Оттави (Канада), а також приватні особи – Володимир Галюк, Мирослав і Марія Бігусі, проф. П. Гой, Б. Желехівський, П. Кравчук, Д. Штундер та ін. Значну частину цінної літератури отримано в дар від нашого земляка, колишнього директора бібліотеки Конгресу США Б. Ясінського. Окрасою

вних виробничих процесів, покращення якості обслуговування читачів та розширення списку послуг бібліотеки. Було створено відділ комп'ютеризації та автоматизації бібліотечних процесів, укомплектовано технічний персонал із інженерів та операторів комп'ютерного набору, проведені роботи з монтажу локальної мережі, яка з'єднала всі підрозділи бібліотеки. Придбавне програмне забезпечення «УФД/Бібліотека» дало можливість створення та наповнення електронного каталогу за допомогою якого можна здійснювати алфавітний і тематичний пошук усіх видів документів, що наявні в бібліотеці. На сьогодні електронний каталог налічує 396 тис. назв книг, журналів, статей періодики. Ведеться робота щодо штрихкодуння фонду бібліотеки і підготовки до автоматизованого обслуговування. Для задоволення інформаційних запитів усіх категорій користувачів створено Електронну бібліотеку, яка наповнюється оцифрованою гострододефіцитною літературою та літературою для дистанційного навчання. У вільному доступі через сайт бібліотеки пропонуються електронні версії наукових видань університету, бібліотеки, а також доступ до відкритих електронних ресурсів. 2010 року в приміщенні читальної зали фізикоматематичних та економічних наук відкрилася електронна читальна зала, обладнана 20-ма сучасними автоматизованими робочими місцями з доступом до мережі Інтернет. Користувачі зали мають змогу отримати консультації під час здійснення автоматизованого пошуку літератури та доступ до інформаційних ресурсів бібліотеки. Також у приміщенні бібліотеки наявний вільний доступ до мережі Wi-Fi.

Надалі основним видом діяльності бібліотеки є забезпечення навчального процесу та науководослідної роботи викладачів і студентів, організація і проведення конференцій, тематичних виставок, презентацій книг, літературних вечорів, диспутів, усних журналів тощо. Доброю традицією в просвітницькій роботі бібліотеки стало проведення презентацій книг викладачів вишу, письменників та краєзнавців. Зокрема, відбулися зустрічі з письменниками Іваном Драчем, Дмитром Павличком, Андрієм Содоморою, Юрієм Андруховичем, Юрієм Покальчуком, Олександром Іранцем, Андрієм Курковим, Ігорем Римаруком, Василем Лизанчуком, Михайлом Андрусиком, Олесем Гордоном, Богданом Томенчуком, Громолицею Бердник, Степаном Процюком, Романом Івасевим, Рагулі Власідзе (Грузія), літературознавцем Євгеном Бараном, істориком Володимиром Великочієм, авторами антології

«Тканина і ландшафт», журналу «Форма(р)т», представниками видавництва «Нова книга» (Вінниця) та «Гостинець» (Івано-Франківськ). Традиційними стали у творчій галереї бібліотеки виставки художніх полотен місцевих митців, викладачів Інституту мистецтв, фотохудожників міст Івано-Франківська і Бая-Маре (Румунія). Більша частина загальноуніверситетських заходів не проходить без участі книгозбірні – виставки і огляди стали невід'ємними атрибутами конференцій, симпозіумів та «Днів науки».

Співробітники бібліотеки взяли участь у круглому столі «Інформаційно-освітні аспекти співробітництва України з НАТО» (м. Київ, організатори: ВГО «Демократична дія», Громадська ліга Україна-НАТО) в рамках проекту «Встановлення інформаційних стендів НАТО: створення доступу до інформації з питань міжнародної безпеки в Україні» та відкритті у бібліотеці стенду за присутності Посла Республіки Польща в Україні Яцека Ключковскі.

Формування інформаційної культури серед молоді визнано одним із найважливіших напрямів діяльності нашої бібліотеки. Було розроблено цикл лекцій «Основи інформаційної культури» для студентів перших курсів, а для студентів старших курсів і аспірантів – «Бібліографія та наукова робота». У відділі довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування зібрано довідковий бібліографічний апарат бібліотеки (каталоги, картотеки, бібліографія), що дає повне уявлення про фонд бібліотеки і дозволяє читачам вибрати і замовити потрібну інформацію. Довідковий фонд відділу становить понад 6 тисяч примірників.

У приміщенні Будинку вчених відкрито спеціалізовану читальну залу для аспірантів та науковців, де зберігаються реферативні журнали, вісники університетів та інститутів,

автореферати дисертацій та дисертації, захищені в спеціалізованих радах Прикарпатського університету. Кваліфіковану консультацію надає тут завідувач наукового відділу Інна Михайлівна Арабчук. Окрім вищезгаданого професора і бібліографа В.Т. Полека, працюючи в бібліотеці, захистили дисертації або стали викладачами в університеті її колишні і теперішні співробітники: З.Л. Файчак, О.Б. Гуцуляк, І.Д. Любчик, Н.М. Лащик, Р.Л. Ріжко та ін.

Бібліотечний фонд комплектується літературою з тих спеціальностей, які вивчаються студентами у стінах вишу, він є універсальний; загальна кількість – 740 тис. примірників навчальних, наукових, довідкових, нотних, літературно-художніх та інших видань українською, російською, англійською, німецькою, французькою, польською, китайською та іншими іноземними мовами. Періодичні видання складають понад 50 тис. примірників, 812 назв, щорічно надходить – 290 назв, 1600 примірників, у тому числі 56 електронних.

Пріоритетні напрями роботи бібліотеки на сьогодні вбачаємо в якісному обслуговуванні користувачів, комплектуванні фонду відповідно до їх потреб, комп'ютеризації бібліотечних процесів, навчанні бібліотечно-інформаційної грамотності своїх відвідувачів, а також інформаційному забезпеченні науково-дослідної діяльності.

Отже, головною метою діяльності Наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника були й залишаються ті кардинальні завдання, які ставляться перед будь-якою університетською бібліотекою, а це: сприяння справі становлення висококваліфікованих фахівців, виховання в молоді кращих людських та громадянських якостей, розширення інтелектуальних здібностей.